

**Зварич Р.В.**

*аспірант,*

*Науковий керівник: Жерноклесв О.С.*

*доктор історичних наук, професор,*

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет  
імені Василя Стефаника»*

## **ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ У СУДОЧИНСТВІ СТАНИСЛАВІВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА ВНАСЛІДОК ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ В ГОРОДКУ ЯГЕЛЛОНСЬКОМУ**

Збройний напад на відділення пошти в Городку Ягеллонському у 1932 р. спричинив великий суспільно-політичний резонанс не тільки на теренах Східної Галичини, але й всієї Другої Речі Посполитої. Його учасники, з одного боку, стали злочинцями, підсудними трьох окружних судів (Львівського, Станиславівського, Самбірського), Львівського апеляційного суду і, з другого боку, вшанованими борцями за незалежність української держави, провідниками національно-визвольного руху у період окупаційної політики Другої Речі Посполитої на західноукраїнських землях.

Міжвоєнна політика Другої Речі Посполитої у Східній Галичині була і залишається предметом вивчення як вітчизняних, так і зарубіжних авторів з огляду на її мононаціональний вектор розвитку та міжетнічні боротьбу. В історіографії обрана проблематика стала інтересом наукового зацікавлення значного кола дослідників, які висвітили судовий процес у Львові над Василем Біласом, Дмитром Данилишином, Мар'яном Жураківським – безпосередніми виконавцями збройного нападу в Городку Ягеллонському. Окреме місце описуваного періоду національної політики Другої Речі Посполитої займає боротьба з українськими національно-визвольними організаціями, спочатку Українською Військовою Організацією (далі – УВО), пізніше Організацією Українських Націоналістів (далі – ОУН), що також ґрунтовно відображується у масиві наукового надбання. Саме обвинувачення за приналежність до ОУН дуже часто зустрічається у судових процесах Станиславівського воєводства у складі Другої Речі Посполитої. Одним із таких судових розглядів була справа про обвинувачення Зенона Коссака та інших за належність до ОУН, що розглядалася Станиславівським окружним судом у 1933 р. Цей судовий процес Станиславівського окружного суду став наслідком вчинення терористичного нападу на відділення пошти в Городку Ягеллонському у 1932 р, за що В. Біласу й Д. Данилишину було оголошено й виконано смертну кару, і досліджується вперше.

У нашому повідомленні окреслюються лише деякі аспекти судочинства у зазначеній справі, оскільки вона охоплює велику кількість проваджень судових органів декількох воєводств і вміщує значну кількість процесуальних документів, виданих компетентними органами Другої Речі Посполитої. Ми зупинимося на розгляді тільки тих обставин і осіб, які у свій час підпадали під

юрисдикцію тільки Станиславівського окружного суду, оскільки сам З. Коссак був засуджений Львівським судом.

11 грудня 1932 р. слідчий відділ Станиславівської воєводської команди державної поліції Другої Речі Посполитої надав до прокурора Львівського окружного суду повідомлення № Р. 34/43/32 щодо терористичного нападу на пошту у Ягеллонському Городку. Йшлося про те, що 5 грудня 1932 р. заявився до керівника Станиславівського слідчого відділу поліції М. Жураківський і повідомив, що повернувся 4 грудня 1932 р. додому і хоче дати покази у справі нападу на пошту в Ягеллонському Городку.

За показами М. Жураківського було встановлено, що його разом із П. Максимцівем направив у Львів М. Ясінський, надавши їм чотири револьвери «Ортгіс», барабанний револьвер і автоматичний револьвер, що заряджається магазином. М. Ясінський нічого не казав М. Жураківському, що хоче зробити. М. Ясінський відповідав на питання М. Жураківського, що не знає, що відбувається. У Львові на М. Жураківського і П. Максимціва чекав чоловік із «Ілюстрованим Кур'єром Щоденним», який провів їх до будинку по вул. Гелени і Марії Моджеєвських, де вилучив револьвери, змастив і зарядив зброю [1, арк. 9]. Як виявилось пізніше, у Львові їх чекав Юрій-Мирослав Березинський [1, арк. 12 зв.].

У червні – липні 1932 р. у Станиславів приїжджав чоловік, якого на вході Станиславівського слідчого відділу № 793 впізнав М. Жураківський, це був Г. Гуменюк. Він організував «бойову п'ятірку» ОУН, у склад якої входили: М. Жураківський, Я. Гаврилук, П. Гоголь зі Станиславова і вищезгаданий П. Максимців з Пасічної, а також Г. Гуменюк як комендант [1, арк. 9 зв.].

12 грудня 1932 р. слідчий відділ Станиславівської воєводської команди державної поліції Другої Речі Посполитої у черговий раз повідомляв прокурора Львівського окружного суду у справі терористичного нападу на пошту в Ягеллонському городку. Цього разу комісар поліції сповіщав про допит М. Ясінського, який притягався до кримінальної відповідальності вироком Львівського окружного суду від 1 серпня 1926 р. у вигляді чотирьох років ув'язнення за участь у нападі і зломі «Урядової Каси» Другої Речі Посполитої у Долині, здійсненим із членами УВО [1, арк. 11]. За рішенням прокурора Львівського апеляційного суду М. Ясінський обвинувачувався у пособництві державного злочину, передбаченого статтею 259 Кримінального кодексу Другої Речі Посполитої (далі – КК) [2, с. 792], виконаного в кінці листопада 1932 р. у Станиславові шляхом видання інструкції і наказу виїзду М. Жураківському і П. Максимціву, а також врученням їм зброї і грошей на проїзд для виконання нападу на поштове відділення в Ягеллонському Городку [1, арк. 4 зв.].

12 грудня 1932 р. у Львівському окружному суді I району, о 13 год 10 хв здійснено допит «обвинуваченого-підозрюваного» М. Жураківського. Було встановлено, що підсудний влітку 1932 р. вступив до п'ятірки ОУН, яка діяла на терені Станиславова [1, арк. 12].

11 грудня 1932 р. постановою слідчого судді Станиславівського окружного суду від 11 грудня 1932 р. № VIII. Крс. 639/32 на підставі частин а, б статті 165 Кримінального процесуального кодексу [2, с. 105] до Г. Гуменюка застосовано

тимчасовий арешт. 19 грудня Г. Гуменюк звернувся до суду про скасування арешту, проте йому було відмовлено у задоволенні оскарження [1, арк. 22].

16 грудня 1932 р. Станиславівським окружним судом також арештовано М. Гаврилюка і П. Гоголя. 17 грудня 1932 р. кримінальний відділ Станиславівського окружного суду відхилив звернення арештованих скасувати запобіжний засіб [1, арк. 30].

15 грудня 1932 р. слідчий відділ Станиславівської повітової команди поліції представляв прокурору Станиславівського окружного суду обвинувачення № Р. 13/21/32. К. 308/32. щодо Івана-Дмитра Петруня у його проступку перед міністерством юстиції. Д. Петрунь обвинувачувався у наданні допомоги П. Максимціву, підозрюваному у нападі на відділення пошти в Ягеллонському Городку [1, арк. 32].

16 грудня 1932 р. слідчий суддя кримінального відділу Станиславівського окружного суду своїм рішенням № VIII. КРС. 655/32 застосував до Д. Петруня слідчий арешт, а 17 грудня 1932 р. відмовив у його скасуванні [1, арк. 37].

21 лютого 1933 р. Жидачівська повітова команда поліції листом № 55/tj/33 («таємно») сповіщала слідчий відділ Станиславівської повітової команди у справі Г. Гуменюка, члена і організатора боїв ОУН, що він походив з Коломиї, де працював у Союзі Кооператив, був офіцером Української Галицької Армії, займався збиранням замовлень на книжки. Г. Гуменюк подорожував по «Малопольській Всьходні» і переконався, що український народ є ще малосвідомий «з боку народності», не організовується, мало читає книжок і не знає історії власного народу. Г. Гуменюк під час допиту говорив, що українці мусять організуватися, якщо хочуть звільнитися із польської неволі [1, арк. 113].

У друкованому витязі із записів Г. Гуменюка, «члена ОУН під Жидачівом» вміщується імена, прізвища, місце проживання, віросповідання та вид діяльності 74 осіб [1, арк. 60–61]. Внаслідок наявності такої інформаційної картки у судовій справі за приналежність до ОУН не слід відкидати можливість залучення цих осіб до судового процесу. У обвинувальному висновку прокурора Львівського апеляційного суду від 20 січня 1933 р. № Кор. 287/33 у справі З. Коссака і товаришів, підозрюваних у вчиненні державного злочину, передбаченого статтею 97 КК [2, с. 750], вчинення майнового злочину в Ягеллонському Городку у листопаді 1932 р., зазначаються імена ще 32 осіб [1, арк. 4].

Таким чином, у Станиславівському окружному суді внаслідок збройного нападу на поштове відділення у Ягеллонському Городку велися процесуальні дії щодо великої кількості осіб, які були причетні до цього нападу або підозрювалися у приналежності до ОУН. Загалом за матеріалами судової справи Станиславівського окружного суду проти «З. Коссака і товаришів у приналежності до ОУН» 7 вересня 1933 р. винесено остаточний вирок лише І. Петруню, якого ув'язнили строком на «шість місяців з врахуванням тимчасового арешту і відстрочення виконання решти покарання впродовж наступних чотирьох років».

### Список використаних джерел:

1. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 230, оп. 1, спр. 192, 204 арк.
2. Нараївський Р. Е. Правовий poradник. Популярний збірник карного, цивільного і адміністративного права. Коломия, 1932. 830 с.

**Кочерга О.П.**

*студент,*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## СТВОРЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ ОРГАНІВ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ВЛАДИ НА ПОЛТАВЩИНІ В 1941–1943 РОКАХ

Із вступом німецьких військ на місцях розпочалося формування окупаційних органів влади. До весни 1942 року Полтавщина підпорядковувалася німецькому військовому командуванню, а потім – рейхскомісаріату «Україна», який поділявся на 6 генеральних округів. Полтавщина була включена до складу Київського генерального округу і поділена на 11 округів, кожний з яких охоплював територію чотирьох районів.

В процесі захоплення і підпорядкування німецькими окупантами території України чітко і педантично формувалися нові органи влади. Спочатку на прилеглих до фронту територіях встановлювалася військова адміністративна структура, що поділялася на три зони: район бойових дій, тиліві армійські райони та прифронтний район [1, с. 52].

У районі бойових дій не створювалось управлінських органів, тут вся влада знаходилася у руках військових – командувачів штабів армійських корпусів та дивізій. В оперативних тилівих районах армій створювались польові та міські комендатури, управлінням яких здійснювали коменданти, що були підпорядковані коменданту оперативних тилів армії. У тилівому районі груп армій створювались головні польові комендатури, польові та місцеві комендатури. Управління в цьому районі виглядало таким чином: коменданти місцевих і польових комендатур підпорядковувалися коменданту головної польової комендатури, у свою чергу він підпорядковувався командирі військ охорони тилів та командувачу військ охорони тилів [2, с. 20-21].

При просуванні німецьких військ в глиб радянської території військові адміністрації поступалися місцем іншим, на переконання провідників Третього Рейху постійним цивільним органам влади на окупованих землях.

Територія створеного 20 серпня 1941 року райхскомісаріату «Україна» була поділена на 7 Генеральних округ (генеральбецирків):

1) «Волинь-Поділля» (Рівненська, Волинська, Кам'янець-Подільська області, північні райони Тернопільської області, південні частини Брестської і Пінської областей Білорусії);